

SPRAAKWATER

BUNDELING KENNIS NODIG VOOR VERVOLGSTAP GEBIEDSGERICHT GRONDWATERBEHEER

*Eric van Griensven, Maaïke Paulissen, Sonja Kooiman en Remco Boer**

■ Gebiedsgericht grondwaterbeheer is een waardevol instrument uit de Wet bodembescherming. Inzet ervan is geen doel op zich, maar biedt kansen om bodemverontreiniging op integrale wijze op te pakken, om boven- en ondergrondse opgaven te koppelen en om de baten van de bodem duurzaam te benutten. In het licht van de Omgevingswet, de participatiemaatschappij en de Ambtenaar 2.0 wordt 'de publieke zaak' steeds meer een co-creatie tussen overheid en samenleving. De overheid is geen alleenheerser, maar moet kunnen verbinden en verleiden. Dat vraagt om een andere manier van werken, waarbij een belangrijke rol is weggelegd voor het beschikbaar stellen en behouden van kennis. Naast specifieke kennis van bodem en grondwater, is ook kennis nodig van andere vakgebieden en kennis van integraal werken. Binnen de bodem- en grondwatersector is echter ook sprake van bezuinigingen, vergrijzing en minder aanwas vanuit opleidingen. Hierdoor stroomt kennis weg. Echter: behoud en uitbreiding van kennis kán, door aandacht voor kennisuitwisseling. Hierover gaat dit artikel.

■ Gebiedsgericht grondwaterbeheer werd in het begin van deze eeuw geïntroduceerd als kosteneffectief alternatief voor de zogenoemde 'gevalsgerichte' bodemsanering. Vaak was en is het oplossen van bodemverontreiniging financieel alleen aantrekkelijk door mee te liften met ruimtelijke ontwikkelingen zoals herstructureringsprojecten. Zo maken Tilburg en Utrecht werk-met-werk door een combinatie met de herontwikkeling van de Spoorzone. Enschede combineerde de aanpak van verontreiniging met een opgave op het vlak van waterkwantiteit en de wederopbouw van de wijk Roombeek na de vuurwerkcramp. Aanleidingen zijn echter vaak breder waardoor er ook aandacht is voor het benutten van de potentie van de bodem via warmte-koude-opslag of geothermie. Ook daarbij is de koppeling met de bovengrond logisch: energie wordt geleverd aan een

bedrijventerrein of een nieuwe woonwijk. Met de komst van de Omgevingswet zal naar verwachting steeds meer ruimte komen voor een gebiedsgerichte c.q. programmatische aanpak, zoals bij gebiedsgericht grondwaterbeheer.

Beschikbaarheid van de juiste kennis is een belangrijke slaagfactor binnen gebiedsgericht grondwaterbeheer.¹ In beide bovengenoemde aanleidingen, bodemverontreiniging en de potentie van de bodem, geldt dat meer kennis nodig is dan die van de bodem alleen. Naast kennis van geohydrologie, bodemchemie en bodemenergiesystemen is voor een integrale werkwijze kennis nodig van oppervlaktewaterbeheer, juridische zaken, bedrijfskunde en financiële zaken. Ook is specifieke gebiedskennis cruciaal, bijvoorbeeld van de geplande ruimtelijke ontwikkelingen en de ligging van kabels en leidingen ter plaatse. En kennis

* **Eric van Griensven** (Brabant Water), **Maaïke Paulissen** (Gemeente Tilburg), **Sonja Kooiman** (Ambient) en **Remco de Boer** (Rijkswaterstaat Leefomgeving / Uitvoeringsprogramma Convenant Bodemontwikkelingsbeleid en Aanpak Spoedlocaties). Dit artikel is mede tot stand gekomen op basis van een interview met Astrid Slegers (Uitvoeringsprogramma Convenant Bodemontwikkelingsbeleid en Aanpak Spoedlocaties).

van hoe deze zaken met elkaar te verbinden in een integrale werkwijze.

De benodigde kennis is aanwezig, maar bevindt zich in verschillende sectoren, organisaties, afdelingen en personen. Is dat een probleem? Volgens ons hoeft het dat niet te zijn. Kennis hoeft én kan niet allemaal in één persoon, één afdeling, één organisatie of één sector zitten. De kunst is om elkaar op te zoeken en kennis uit te wisselen, vanuit een gezamenlijk belang en waardering voor ieders eigen expertise. Deze uitwisseling is essentieel voor succesvolle gebiedsprojecten én het levert nieuwe kennis op, want kennisdeling werkt innovatiebevorderend.² Bovendien ondervangen we hiermee een dreigend kennislek door bezuinigingen, vergrijzing en ontgroening. Het Netherlands Water Partnership besteedt hier sinds 2007 ook extra aandacht aan met Human Capital Water.³ In dit netwerk investeren zij met de sector in kennisuitwisseling om een dreigend tekort op te vangen.

Het initiatief voor kennisuitwisseling ligt bij de professionals zelf én bij netwerkorganisaties als Bodem+, Waternetwerk en het Grondwatercollectief. Het succes staat of valt echter met durven staan voor de eigen kennis en de toegevoegde waarde die deze kennis heeft. En andersom: ervoor open durven staan dat één persoon niet alles weet en andermans expertise nodig heeft. Een bodemprofessional van Gemeente Tilburg zegt hierover: “In Tilburg zijn de geohydrologen van de waterschappen, gemeente en provincie betrokken bij het aanvullen van het grondwatermodel dat gebruikt is voor het gebiedsgericht grondwaterbeheer. Dat voorkomt discussie over de uitkomst van de modelmatige berekeningen, de urgentie van het probleem en wanneer maatregelen nodig zijn.” Kennis mag ook best iets opleveren: voor wat hoort wat. Dat kan met geld, maar ook door de volgende keer een stukje eigen kennis terug te geven.

Op lokaal en regionaal niveau zijn mooie voorbeelden van kennisuitwisseling beschikbaar. Zo vond in het voorjaar van 2015 in Den Bosch de masterclass ‘Bloemen uit Brabant’ plaats over ervaringen met gebiedsgericht grondwaterbeheer in Noord-

Brabant.⁴ In onderstaande tekstblokken presenteren wij een aantal praktijkervaringen. Op het platform Grondwatercollectief staan meer inspirerende voorbeelden.⁵

1 Gemeente Tilburg en Brabant Water benutten elkaars kennis bij het voorkómen van verspreiding van verontreiniging. Brabant Water heeft kennis van (ondoordringbare) kleilagen, Gemeente Tilburg heeft kennis van de locaties van bodemverontreiniging. Vanuit een gezamenlijk belang komen zij tot een beschermende onderafdichting.

2 Kennisuitwisseling tussen experts op het gebied van drinkwaterdistributie en energiewinning heeft geleid tot een pilotstudie ‘Warmte/Koude uit Drinkwater’. Door in de zomer warmte van drinkwaterleidingen af te halen en op te slaan in de bodem, kan deze warmte in de winter ingezet worden in gebouwen.

3 Gemeenten hebben vaak geen inhoudelijke kennis in huis van grondwatermonitoring. Een oplossing is het aantrekken van externe kennis voor het opzetten, onderhouden en interpreteren van grondwatermeetnetten. Binnen de samenwerking Waterpoort Zuidoost-Brabant is een andere oplossing bedacht. Vijf gemeenten (Geldrop-Mierlo, Cranendonck, Eersel, Heeze-Leende en Valkenswaard), waterschap De Dommel en Brabant Water hebben afgesproken samen een grondwatermeetnet in te richten en te beheren.²

Op landelijk niveau zijn eveneens al initiatieven gestart. Zo werkt de Bodempool als een ‘makelaar’ tussen enerzijds organisaties met een gerichte vraag of knelpunt en anderzijds een soort vliegende brigade voor advies en bijdragen aan de oplossing.⁶ Een volgende keer kunnen de rollen omgedraaid zijn en is de vragende organisatie de kennisaanbieder.

In het recent afgesloten Convenant Bodem en Ondergrond 2016 – 2020 is gelukkig ook veel aandacht voor kennisuitwisseling: “Partijen onderkennen een gezamenlijk belang bij de ontwikkeling, verspreiding en borging van kennis [...]. Het is noodzakelijk dat bestaande en nieuw verkregen kennis en competenties in de praktijk worden behouden en gedeeld. [...] Partijen investeren in het stromen van kennis op een vernieuwende manier door het organiseren van kenniskringen, netwerken, ateliers en ontmoetingsplaatsen.”⁷

Behoud en uitbreiding van kennis kán, door aandacht voor kennisuitwisseling. U en ondergetekenden gaan die kennisuitwisseling in de praktijk vormgeven. We gaan elkaar vinden en – ook als belangen tegengesteld zijn – onze kennis naast elkaar leggen en kijken welke nieuwe mogelijkheden ontstaan. We komen van onszelf en elkaar te weten waar onze kennis begint en ophoudt en wat de unieke toegevoegde waarde is van onze kennis. Wij hopen u met bovenstaande voorbeelden te inspireren tot kennisuitwisseling tussen onze organisaties. Doet u mee?

-
- 1 Bron: Bodem+, *Narratief Bodem en Water v5, De kracht van de praktijk*, 2013. Te downloaden via: <http://www.alliantievereniging.nl/narratief-bodem-en-water-de-kracht-van-de-praktijk/>.
 - 2 Bron: Grendelman, R. (VNG). *Samenwerkingskansen in de waterketen voor gemeenten, waterschappen en drinkwaterbedrijven*, vakblad H2O, 10 juni 2015. Te downloaden via: <http://www.vakbladh2o.nl/index.php/h2o-online/recente-artikelen/entry/samenwerkingskansen-in-de-waterketen-voor-gemeenten-water-schappen-en-drinkwaterbedrijven>.
 - 3 Meer informatie: <http://www.nwp.nl/activiteiten/activiteiten-nederland/human-capital-de-watersector>.
 - 4 Meer informatie: <http://www.rwsleefomgeving.nl/onderwerpen/bodem-ondergrond/nieuws/2015/bloemen-brabant/>
 - 5 Meer informatie: <http://www.grondwatercollectief.nl>.
 - 6 Slegers, A. (Uitvoeringsprogramma Convenant Bodemontwikkelingsbeleid en Aanpak Spoedlocaties). *Kennis delen is ervaring vermenigvuldigen*, vakblad Bodem, 2015.
 - 7 Ministerie van Infrastructuur en Milieu, Interprovinciaal Overleg, Vereniging Nederlandse Gemeenten, Unie van Waterschappen. *Convenant Bodem en Ondergrond 2016 – 2020*, 2015. Te downloaden via <http://www.rwsleefomgeving.nl/onderwerpen/bodem-ondergrond/bodemconvenant/convenanten>.